

'Ze deden hun christenplicht'

Margriet-Schenkel-Baan, die de onderscheiding voor het echtpaar Teunis en Pietermella Baan-Blacquièr in ontvangst zal nemen. Teunis en Pietermella namen haar als baby in huis. Hun portretten staan op de piano.

Jiri Buller

Het echtpaar Teunis en Pietermella Baan-Blacquièr in 1943 met Margharetta, hun eerste Joodse onderduikertje. Het paar wordt postuum geëerd met een Yad Vashem-medaille.

Judith Baas

DEN HAAG

Vandaag worden 23 Nederlandse redders van Joodse onderduikers postuum geëerd als 'Rechtvaardigen onder de Volkeren'. 5.351 Nederlanders gingen hen voor. 'Wat voor opdracht zit voor ons in hun verhaal besloten?'

VAN ONZE VERSLAGGEVER BART DIRKS

'Hij die één mensenleven redt, redt de gehele mensheid.' Dat staat op de Yad Vashem-medailles die vandaag in het Haagse stadhuis

postuum worden uitgereikt aan 23 Nederlanders. In de Tweede Wereldoorlog hebben zij, met gevaar voor eigen leven, Joodse medeburgers beschermd en gered. Ze krijgen de eretitel 'Rechtvaardige onder de Volkeren'.

Voor de nabestaanden is de hoogste Israëliëse onderscheiding, toegekend door het oorlogsinstituut Yad Vashem, een emotioneel moment. 'Mijn ouders en grootouders zouden zeggen: we deden gewoon onze christenplicht', zegt Herbert Rutgers (76) uit Eindhoven. Zijn vader zat 'in een knokploeg die voedselbonnen jatte', zijn moeder was koerier voor het verzet. Ze namen het in 1942 geboren Joodse jongetje Robbie Zurel op.

Hendrik en Jakobje Spronk-Flier namen twee Joodse meisjes op. 'Ze zouden het eerbetoon nederig ondergaan' zegt achterneef Gerrit Spronk (67) uit Amersfoort, die namens hen de medailles ontvangt. 'Ze brachten de Bijbelse opdracht van Jesaja 16:3 in de praktijk: verberg de verdrevenen, verraad de vluchtelingen niet.'

Haar overleden ouders zouden te bescheiden zijn voor de plechtigheid, zegt ook Margriet Schenkel-Baan (71) uit Dordrecht. Vanavond ontvangt zij de Israëliëse onderscheiding namens Teunis en Pietermella Baan-Blacquièr. Dit tuindersechtpaar uit Zwijndrecht, kinderloos door een tbc-kuur van Pietermella, nam begin 1943 hun eerste Joodse onderduiker in huis, de baby Margaretha. In september dat jaar werd ze herenigd met haar elders ondergedoken ouders. Pietermella bracht haar weg en kwam op de terugreis op het station van Utrecht een vrouw tegen die een meisje naar een weeshuis bracht.

'Dat was ik, één maand oud', zegt Margriet Schenkel. 'In een impuls vroeg Pietermella of ze mij mocht

meenemen. Mijn pleegouders noemden me Margaretha, naar de onderduikbaby. Mijn biologische moeder heb ik later ontmoet, mijn biologische vader schijnt een Joodse onderduiker te zijn geweest.' Het Israëliëse eerbetoon voor haar pleegouders is vanwege het onderdak aan een Joodse moeder met twee dochters. 'Dat was riskant, want verderop woonde een foute politieagent. Er waren huiszoekingen, maar de Duitsers werden afgeschrokken door een bordje met de waarschuwing: roodvonk.' Hoewel de oorlog al bijna zeven decennia geleden eindigde, komen er nog steeds aanvragen bij Yad Vashem om redders te eren. Er zijn uiteenlopende redenen waarom het nu pas gebeurt. Soms zijn mensen elkaar uit het oog verloren. Zoals bij Hendrikus Theissen, een jonge pastoor in een buurtschap bij Schipluiden. Hij preekte fel tegen het nazisme en bood in de pastorie onderdak aan een gezin. 'Ik zat ook in Schipluiden ondergedoken', zegt Dov Matz (89). 'In 1950 ben ik naar Israël geëmigreerd. Pas vorig jaar heb ik de geboorte- en overlijdensdata en de voornamen van pastoor Theissen achterhaald en kon ik een verzoek indienen voor de erkenning.'

'De geschiedenis is zo beladen, daar moet eerst tijd overheen gaan', zegt Birre Yazar-Walvis (54). In de oorlog werden 136 familieleden vermoord in Sobibor, Auschwitz en Bergen-Belsen, maar haar vader Jaap Walvis overleefde als onderduiker. 'Ik heb het verzoek bij Yad Vashem namens hem voltooid. Hij wilde dat zijn redders werden geëerd.' Ze ziet op tegen de plechtigheid vanavond. 'Mijn vader zei dat de ellende van de oorlog moest stoppen bij zijn generatie, maar dat is natuurlijk niet zo.'

Verdrongen

Jaap zat ondergedoken bij de familie Roberscheuten. Ine van den Berg (53) uit Roermond neemt de Yad Vashem-onderscheiding in ontvangst namens haar moeder, tante en grootouders. 'Mijn moeder is vorig jaar overleden, maar ze wist dat de onderscheiding eraan zat te komen. Ze vond het ontzettend fijn. Het contact tussen Jaap en mijn familie was lange tijd verwaterd. Jaap was journalist en maakte documentaires over de oorlog, maar verdrong zijn eigen geschiedenis. Mijn moeder begreep niet waarom hij niets meer liet horen, er raakte ruis op de lijn. Voor hun dood hebben ze elkaar opnieuw ontmoet. Dat was zo intiem en kwetsbaar, hoe ze elkaar aankeken was onbeschrijfelijk.'

Ondanks alle emoties en respect ligt de Israëlische waardering soms gevoelig. Deze zomer stuurde de 91-jarige verzetsheld Henk Zanoli zijn oorkonde en medaille terug naar Yad Vashem, nadat zes Palestijnse familieleden in Gaza waren gedood door Israël. Onder de nabestaanden die vandaag de onderscheidingen in ontvangst nemen, zijn de meningen verdeeld.

'Ik sta pal achter Israël', zegt Margriet Schenkel. 'Israël is en blijft het verbondsvolk van God.' Herbert Rutgers maakt onderscheid tussen Israël en de Joden. 'Voor de staat Israël heb ik geen goed woord over, maar de agressie komt evengoed van Hamas. De onderduiker Robbie Zurel wil mijn ouders en grootouders eren. Ik ga hem niks in de weg leggen en neem de medailles dankbaar in ontvangst.' Ine van den Berg is trots dat haar familie wordt geëerd. 'Wat er verder in de wereld gebeurt, is triest. Oorlog voeren zit helaas in de mensheid, dat kunnen we kennelijk niet afleren.'

Zo ervaart ook Gerrit Spronk het. 'Ik denk vooral: wow, wat voor opdracht zit voor ons in hun verhaal besloten? Zij hebben hun leven geriskeerd. Wij aarzelen anno 2014 om Syrische vluchtelingen op te nemen. Vergelijk het met de Joden die huis en haard met alleen een koffertje verlieten. Ik zit daar al

weken serieus over na te denken.'

Yad Vashem

Yad Vashem (vertaling: een gedenkteken en een naam) is een onderzoekscentrum, museum en monument, opgericht in 1953. In de 'Hal van de Namen' worden de zes miljoen Joodse slachtoffers herdacht van de Shoah (Holocaust). Op de 'Eremuur' in de 'Tuin der Rechtvaardigen' worden niet-Joodse mensen geëerd die Joden met gevaar voor eigen leven hebben gered. Zij krijgen de hoogste Israëlische onderscheiding, de eretitel 'Rechtvaardigen onder de Volkeren'. De geëerden krijgen (al dan niet postuum) een oorkonde en medaille.

Sinds 1956 zijn wereldwijd 25.271 mensen geëerd, onder wie 5.351 Nederlanders - alleen Polen telt meer onderscheiden mensen. Het staat in contrast met de 107.000 Nederlandse Joden die zijn weggevoerd naar Duitse concentratie- en vernietigingskampen.

Yad Vashem trekt geen conclusies uit de aantallen Rechtvaardigen per land: het staat los van hoeveel hulp er werd geboden. De meeste aanvragen komen van overlevenden, maar soms worstelen zij zo met hun pijnlijke verleden dat ze zich niet melden. Anderen waren niet bekend met Yad Vashem of konden geen aanvragen doen omdat ze achter het IJzeren Gordijn woonden. Andere overlevenden stierven voordat ze een verzoek konden indienen.